

Una mirada actual a les relacions Nord-Sud

Arcadi Oliveres,

president de Justícia i Pau. Barcelona

El proper any 2011 es compliran 30 anys de la primera campanya que tingué lloc a l'Estat espanyol en favor de la transferència del 0,7% del PIB cap als països empobrits. El moment no era casual i responia al fet que, transcorreguts els anys anomenats de la transició política,- i fins i tot els anys anteriors en els que el Banc Mundial considerava Espanya un país digne d'ajut- els ciutadans i una bona part de les entitats en les que hi participaven, deixaren de pensar en la política interna com a prioritat i es dedicaren a observar el món en general. En una observació de tal mena es feia evident la situació d'extrema necessitat material en la que vivien les quatre cinquenes parts de la humanitat i, malgrat que l'ajut per ell sol mai podria resoldre el problema, semblava que era alhora una obligació ètica i un instrument pedagògic per arribar a canviar percepcions i comportaments en l'àmbit de les relacions econòmiques internacionals.

Tanmateix, transcorreguts els gairebé 30 anys esmentats, ens donem compte que la situació ha canviat, però a pitjor. Alguns elements ens ho evidencien, En primer lloc els famolencs –és a dir els que no tenen ni tan sols coberta la seva necessitat bàsica d'alimentació- augmenten dia a dia. Segons l'Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i

l'Alimentació (FAO) l'any 2007 eren 860 milions de persones les que es trobaven en tal situació; l'any 2008 havien suposat ja 940 milions i en el darrer any 2009 assoliren la xifra de 1020 milions. Això, en un període del 2000 al 2015 en el que, segons el primer dels objectius del mil·lenni de les Nacions Unides, la fam s'hauria de reduir a la meitat. La situació esdevé no tan sols tràgica sinó alhora vergonyant quan ens donem compte que d'aliments, en el món, en sobren i que per tal d'establir arreu del món l'anomenada sobirania alimentària que reequilibraria les produccions, n'hi hauria prou amb una inversió anual de 50.000 milions de dòlars que els països enriquits diuen no tenir mentre que, paradoxalment, faciliten liquiditats unes 50 vegades més grans a uns bancs de comportament ètic més aviat dubtós.

Les coses tampoc milloren si ens donem compte de les enormes diferències entre els més rics i els més pobres –dineràriament parlant– del planeta, tant si ho observem a nivell individual com col·lectiu. Així per exemple les dades sobre les grans fortunes publicades per la revista Forbes ens demostra que els 20 majors potentats de la terra disposen d'una fortuna gairebé equivalent als ingressos dels habitats de tota l'Àfrica negra. Igualment, vist per països, observem que, d'acord amb l'Informe sobre el Desenvolupament Humà del Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), datat l'any 2009 i amb dades del 2007, el 28,5% de la població mundial que viu en els països anomenats de renda alta i molt alta, gaudeix del 73,6% dels ingressos mundials, mentre que el 71,5% restant dels habitants s'ha de conformar amb el 26,4% de les disponibilitats monetàries.

Mecanismes econòmics

Si intentem esbrinar els mecanismes econòmics que ens porten a tal situació, en constatarem de variats però amb un denominador comú: l'explotació sense escrúpols que des del Nord es produeix envers els països del Sud. Així, per exemple, en l'àmbit del comerç internacional hi trobem l'establiment de preus poc remuneradors per als productes procedents dels països en vies de desenvolupament i també la pràctica d'un amagat proteccionisme per part dels països desenvolupats. Encara més, en casos particulars, com és el de la pesca –recordem els vaixells espanyols feinejant en les costes africanes– evidenciem la captura d'ingents quantitats de peix a canvi del pagament de molt poques divises en concepte de llicències que autoritzin tal activitat.

En el terreny industrial, la manca de tecnologia obliga els països empobrits a obrir les portes a l'entrada de companyies transnacionals que rarament pensen en les prioritats dels països receptors de les inversions, sinó més aviat en les seves pròpies. D'aquesta manera, es produeix en el Sud la presència d'indústries del Nord que hi acudeixen a la recerca de minerals,

de recursos energètics, de mà d'obra barata i de febles legislacions laborals, d'impunitat en la contaminació i altres activitats perilloses, d'experimentacions farmacèutiques, etc.

Financerament, els fluxos resulten contraris al que seria aconsellable. Bé es cert que existeix l'ajut al desenvolupament però, en el millor dels casos, aquest ajut tant sols suposa una cinquena part del que des del Sud viatja cap al Nord en concepte de pagament d'un deute extern la legitimitat del qual és, en molts de casos, inexistent. Afortunadament, les remeses dels immigrants cap als seus països d'origen compensen en part aquesta situació, ja que tripliquen els imports de l'ajut. És trist constatar, però, el paper cada cop més restrictiu que el món industrialitzat manté quant s'arribada d'immigrants, oblidant del tot que moltes vegades la seva actual riquesa també es va basar en l'emigració.

Un darrer element a considerar en aquest marc de relacions desiguals és, sens dubte, el del tràfic d'armament que manté una clara direcció Nord-Sud, justament inversa al tràfic de drogues que es produeix del Sud cap al Nord. Resulta colpidora l'evidència que són els països empobrits els que, a més de les explotacions esmentades abans, acaben essent el terreny d'enfrontament dels interessos dels països desenvolupats que, sovint, marquen a distància els comportaments dels seus dirigents i, si convé, fins i tot amb enfrontaments armats.

Canvi de valors

Amb tots aquests factors no ens ha d'estranyar que la situació de benestar material d'una part ben important de la població mundial empitjori dia a dia. Però aquesta constatació s'ha fet més evident amb l'arribada, fa un parell d'anys, de crisis de tota mena (energètica, ecològica, financera, industrial, etc.) que també han afectat, i amb força, els països del Nord. S'ha pogut demostrar que és el sistema econòmic global el que no funciona i que cal un replantejament a fons que, lògicament, ha de començar per un canvi de valors. Un canvi que desbanqui el lucre, el consumisme, el malbaratament de recursos, el frau, els poders ocults i la manipulació informativa dels ciutadans en favor d'una economia cooperativa que doni prestigi al treball, destinada a satisfer les necessitats de la gent i que tingui sempre present que vivim en un planeta de "lloguer" que hem de deixar en magnífiques condicions als qui ens vindran al darrera.

Molts d'aquests propòsits s'han vingut expressant en diferents encontres, sobretot després que la dècada d'absolut domini neoliberal dels anys noranta del segle XX demostrés la cruesa del mai més ben dit capitalisme salvatge. Després de l'esclat de protesta que van representar els esdeveniments de Seattle el novembre de 1999 i des de principis dels 2000 la convocatòria successiva de diferents Fòrums Socials (mundials,

continentals, regionals, temàtics) ha fet valer amb força el lema que “un altre món és possible” i ha col·locat damunt de la taula tot un seguit de propostes que en certa manera donen la volta a l’actual manera de conduir l’economia. Com molt bé es diu des de la campanya “pobresa zero”, som la primera generació en la que hi ha mitjans per tal que tots els ésser humans visquin amb dignitat. La nostra obligació és que tal propòsit esdevingui realitat.